

פרק חמשה עשר

הפקרת השדות ושמירתם ע"י בית הדין

כדי להשלים את הדין בהצעה להקמת מערכת אוצר בית דין ארצית, יש לברר שאלה זשובה נוספת הנוגעת למצוות הפקר הפירות: האם מותר לבית הדין לשמור על שדה או מטע המטופלים על ידו, ולמנוע מכל מי שרוצה לבוא וליטול מפירות ההפקר מלעשות את? אם לביה"ד אין כל אפשרות לשמור על המטעים, עלול בית הדין לעמוד בפני בעיה קיושי לכסות את הוצאותיו ולשלם את כל התחייבויותיו הנוגעות לטיפול במטעים. לחילופין, במקרה כזה עליו להיערך ולקחת זאת בחשבון מראש בהחליטו על הדרך בה הוא מתכנן לגבות את הוצאותיו.

ב"הליכות שדה"¹ מובא בשם החזו"א ש"אפשר להוריד בלי רשות ביה"ד דמגלן שיכולים לעכב". אם עדות זאת אכן מדויקת, מתברר שהחזו"א סבר שאין רשות לביה"ד לעכב וישוהו מללקוט מפירות המטע. אלא שלקביעה זו לא מובא כל מקור, ולכן יש מקום לעיין במקורות הסוגייה ולשנות פרק חשוב זה.

1. חובת ההפקר לכל

במשנה בריש פ"ו דפאה שנינו שלדעת ב"ה הפקר שאדם מפקיד רק לעניים אינו זפקר, דבעינן הפקר כשמיטה שבה ההפקר הינו בין לעניים ובין לעשירים. בירושלמי שם תלבטו מה דין הפקר המופקר רק לאדם ולא לבהמה, או לישראל ולא לגויים ועוד. ומסיק שם הירושלמי שאי ילפינן דין הפקר משמיטה, ברור שאין ההפקר הפקר, שהרי בשמיטה זה הפקר הוא בין לאדם ובין לבהמה ובין לישראל ובין לגויים.

מכאן משמע בפירוש, שפירות שביעית הינן הפקר לכל כולל לגויים ואסור למנוע מגוי יקח פירות שביעית. פשטות הירושלמי מורה שאם אדם אינו נותן לגוי ללקוט משדהו שמיטה והוא שומר על השדה מפניו, הרי שלא קיים את חובתו להשמיט את כל התבואה להפקירה לכל.²

אע"פ כן, מצינו מקרים בהם חותר לשמור על השדות בשביעית, וכדלהלן:

2. שמירה מפני בהמה חיה ועוף

בתוספתא במנחות פ"י נפסק ש"שומרים ספיחין בשמיטין להביא מהן עומר", ובגמרא זם בדף מ"ד מצינו ששומרי ספיחין ששמרו את ספיחי החיטה לצורך העומר בשנת

בגיליון היובל עמוד 35.

ראה דין מפורט בירושלמי זה ובשיטות השונות לפירושו בדברי הרב ק. כהנא זצ"ל במאמרו "בענייני ביעור והפקר בשביעית" שנדפס בסוף מהדורתו למסכת שביעית עם הרש"ס "חקר ועיון" ח"ב, וראה בעיקר מעמוד תרע"ד ואילך. וכן ראה בעניין זה בשו"ת משנ"י ח"ב סימן כ. וראה להלן בפרק י"ז העוסק במסירת פ"ש לנכרים שם נדון העניין ביתר פירוט.

השמיטה, מקבלים את שכרם מתרומת הלשכה. התוספות בסוכה ל"ט ע"ב ובסוגיו המקבילות מסבירים שאין הכוונה שהיו שומרים אותם מבני אדם, שמאליהן היו פורשני כשהודיעום שספיחין אלו מיועדים לצורך העומר, אלא שומרים מבהמה חיה ועוף. מדבר התוספות הללו משמע, שמותר לשמור מבהמה חיה ועוף, אך מבני אדם אסור לשמו (דהיינו, אסור לגרשם ולמונעם בכוח, אם כי מותר כנראה להסביר להם כדי שיפרש מאליהם).

כדי שדברי התוספות לא יעמדו בסתירה לירושלמי, יש לומר אחת משתים. או כדעו החזו"א (שביעית יד ד), שמתיר לנעול שדהו בפני בהמה וחיה ואין צריך להפקירו רג לאדם, ומ"מ אם בהמה אוכלת תחת תאנה אסור להחזירה.... ובזה (כשאין מחזירים בהמו בשעה שאוכלת) מתקיימת חובת ההפקר לגבי בהמה חיה ועוף (חובה המפורשת בתורו 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול' ויקרא, כ"ה, ז), אך לפני כן מותר לשמור מפניהם³; או כדעת הרי"מ טיקוצ'ינסקי (ספר השמיטה פרק ב הערה 4 שההיתר לשמור מפני בהמה הוא רק שלא תזיק לאילנות, ומה שהדבר גורם לכך שממילא גם איננה יכולה לאכול מהפירות לא איכפת לן. דהיינו, הפירות מופקרים באמת לכל, כולי לבהמה, אך כיוון שהבהמה בשעה שהיא לוקטת את הפירות פוגעת גם בשדה ובאילנות מותר לשמור מפניה שלא תזיק אותם, אע"פ שבפועל הדבר מביא לכך שהיא לא יכולה ליהנות מפירות אלו.

3. שמירה מפני גויים

הרמב"ם בהלכות שביעית פ"ד ה"ל מתיר לשים שומר בעיירות הסמוכות לספר, שלו יבואו נכרים ויבזו פירות שביעית. רבים רואים בדברי הרמב"ם הללו היתר לשמור מפני גויים בניגוד לדברי הירושלמי. אלא שנראה שאין כל סתירה בין דברי הרמב"ם הללו לירושלמי בפאה, שכן מדבריו רק משמע שהותר לשמור מפני גויים העלולים לבוא ולבז את כל הפירות, אך אין בדבריו היתר לשמור בכל מקום מפני גויים ולמנוע אותם מליקו כשבאים ללקוט, כשאר ישראל, כדי צורכם בלבד. ואף היתר זה הנובע מחשש ביזה ל: מצינו שנאמר אלא ביישובי ספר ולא בכל מקום⁴.

3. ומה שמפורש בתוספתא שם שאין מאכילין פ"ש לבהמה חיה ועוף, הדברים אמורים לגבי פירות שביעית שהגיעו לידי ישראל ושהוא חייב בשמירת קדושתם (וראה לעיל בפרק הקודם מה שנכתב בעניין איסור מסירה לע"ת ולחשוד).

החזו"א מתקשה בעצם הבנת חובת ההפקר כלפי בהמה שהרי אין איסור על האדם למנוע מבהמה לאכול פירות הפקר ואין איסור גזל כלפי בהמה. לכאורה, דווקא מטעם זה היה מקום להסיק מסקן הפוכה ממסקנת החזו"א. בגלל מצות התורה להפקיר לכל, אסור לשמור מפני בהמה חיה ועוף וצ"ל להתייחס לפירות כאל הפקר גמור ומוחלט שאין לך כל זיקה אליו מבחינת שמירתו. אך לעומת זאת מותר לגרש בהמה שלוקטת פירות ואוכלתם, וליקח ממנה הפירות, כיוון שאין דין גזל מבהמה ואין לזכיה בפירות שהיא לוקטת, ולכן אין כל איסור לקחת ממנה פירות בשעה שהיא לוקטת אותם. אל שמסקנת החזו"א היא שאסור לקחת מבהמה פירות שהיא זכתה בהם ואסור להשתלט על פירות שביעית שהיא עסוקה באכילתם, ובכך יש חידוש גדול. וראה מה שכתב בעניין זה בשו"ת משנ"י ח"ב סימן כ'.

4. וכ"כ בשו"ת משנ"י ח"ב סימן כ'; שהשמירה שמתיר הרמב"ם היא רק מביוה. וראה גם בס' השמיטת לרי"מ"ט (פ"ב ס"ב). ועיין ברדב"ז שנסתפק אם אמנם באו הגויים בכלל ישראל, אם מותר למנועו

לעומת זאת, החזו"א סבור שבאמת מעכבים את הנכרים מליקח פירות שביעית, אלא שהחזו"א נדחק בישוב הדברים עם הירושלמי ומסביר שמניעה זו איננה נובעת מכוח בעלות שיש לבעל השדה על הפירות, שהרי הפירות מופקרים לכל, אלא שאין איסור לעכב נכרים מלזכות בשל הפקר, וכאן במיוחד, שהרי בכך הם מונעים את ישראל ממצוותם ואכלו אבינוי עמך⁵.

גדולה מזו מצינו ב"משמרת הבית" לרב נחום וינדנפלד על הרידב"ז, שכתב (על סמך דברי הרמב"ם הללו) שע"פ דין תורה מחויבים הסותרים ובעלי הגינות בשנת השמיטה להעמיד שומרים כל השנה - שלא יניחו לגויים לבזבז פ"ש, ועוד כדי שלא ייכשלו כל ישראל שלא יאכלו פ"ש לאחר הביעור. ושני חידושים בדבריו. האחד שעל בעלי הגינות על הסותרים יש חיוב להעמיד שומרים מפני הגויים⁶; והשני שיש חיוב לשמור כדי לעכב בכך את זמן כילוי הפירות מהשדה, ובכך להציל מאיסור אכילה אחר הביעור⁷.

אלא שדעה זו נראית תמוהה ומהודשת ביותר, דלכאורה לא מצינו חיוב להעמיד שומרים, אלא, לכל היותר, מצינו לכך היתר במקרים מסוימים, ואף זה רק כדי לאפשר את קיום מצוות התורה שהפירות יופקרו לכל בני עמך, ושהגויים לא ינצלו הפקר זה ולא בזוים וימנעו את ישראל מלאכול את הפירות המופקרים. אך לא מצינו שיש חובה לשמור⁸, ועל אחת כמה וכמה, שלא מצינו כל היתר לשמור פ"ש ולבטל את חובת ההפקר לכל, מתוך מגמה ומטרה להרחיק את מועד הביעור. חובה כזו נראית תמוהה, אף אם נגמתה להציל מאיסור הוצאת פ"ש לחו"ל ומאכילה לאחר הביעור.

מובן שלדעת "משמרת הבית" יש להסביר, שכיוון שיש חובה לשמור מפני גויים, הרי נכרים יש להקפיד על שמירה זו מטעם נוסף, כדי להרחיק את מועד הביעור. אלא שמדבריו אלו עולה למעשה חידוש גדול. אפשרות של שמירה כללית כשבאופן "רשמי"

לכאורה, אין לדחות את הירושלמי המפורש האוסר לשמור מפני נכרים בגלל דברי הרמב"ם כאן, שניתן לפרשם כפשוטם שמדובר במניעת ניצול ההפקר לביזה מוחלטת של השדה ולהשתלטות על כל יכולה. וראה להלן בפרק י"ז הערה 5.

ראה שביעית י"ד ד. ובסוף מאמרו של הרב ק. כהנא ב"חקר ועיון" (ראה לעיל הערה 2) משמע שההיתר בחזו"א למנוע את הגויים נובע מדין קדושת הפירות שהותרו לאכילה רק לישראל, וכפי שכתב גם במפורש בשרות "זכר יצחק" עיי"ש.

ולמעשה הוא חידוש משולש ראשית, שהיתרו של הרמב"ם הופך בדבריו לחיוב. שנית, שהחיוב אמור בכל מקרה ולא רק בספר וכשיש חשש ביהוה. שלישית, שהחיוב מוטל על בעלי הגינות והסותרים. לא ברור כלל מדוע אחריות זו של השמירה מפני הגויים טוטל עליהם ולא על הציבור או על ביה"ד? אמנם בעלי הגינות חייבים להפקיר את הפירות, אך מניין לחייבם גם לשמור על פירות ההפקר כדי שגיגעו לידי ישראל! וראה להלן (ס"ט 5), שלדעת ערוה"ש אין כל היתר לבעלי הגינות לשמור אפילו לא בעיירות הסמוכות לספר, אלא כל ההיתר הינו רק לביה"ד.

רעיונו זה נועד גם כדי להתיר ע"י כך את ההוצאה לחו"ל, שמתרת בדברים שאין להם ביעור. ואם ישמרו שהפירות לא ילקטו מהשדה נמצא שהפירות לא יכלו וזמן הביעור לא יגיע. ופירש והרחיב את הדברים בעל ה"ציץ אליעזר", שכתב שלדעתו יש חיוב להעמיד שומרים בימינו כדי למנוע איסור אכילה לאחר הביעור, וכדי למנוע איסור הוצאה לחו"ל של פ"ש. וראה להלן פרק טז סעיף 5 והערה 16 שם.

וכך הבינו רוב האחרונים, אך ראה גם בספר השמיטה לרב טיקוצ'נסקי בפרק ב בסוף הערה 4 שמביא שגם המהר"ל דיסקין הבין שיש מקום לומר דהוי חובה על בעל השדה (וראה לעיל הערה 6) או על ביה"ד. אך לכאורה, ברמב"ם לא ניתן למצוא ראייה לכך.

המגמה היא לשמור רק מפני גויים. דהיינו, אע"פ שההיתר או החובה לדעתו לשמור היא מפני גויים, הרי שבפועל השמירה היא שמירה כללית אף מפני ישראל, שהרי אם לא כן לא יעזור הדבר למנוע את חובת הביעור. ורעיונו זה דומה למעשה להיתר השמירה מפני חזק חיה ובהמה לשדה ולאילנות, אע"פ שבפועל השמירה מונעת מהם גם את האכילת מהפירות.

4. דרכי שמירה מפני ישראל

מכל האמור עד כה מתבררות מספר דרכים של היתר שמירה מפני ישראל:

- א. מדברי התוספות משמע, שאם לא מונעים מלקחת את הפירות אלא רק מודיעיני שהפירות מיועדים לביה"ד והישראל פורש מאליו, אין בכך איסור שמירה. שמירו האסורה בשביעית פירושה למנוע לחלוטין מליקח את הפירות.
- ב. מדברי "משמרת הבית" והרידב"ז שהובאו בסוף הסעיף הקודם, משמע ששמירו שנועדה באופן "רשמי" לשמור מפני גויים, אין בה איסור, אף אם בפועל ולמעשה הינה שמירה כללית גם מפני ישראל.
- ג. לדעת הרב טיקוצ'ינסקי שמירה מפני חיות להגנה על העצים ועל השדות מותרת, ע"י אף שהדבר מביא בפועל לביטול חובת ההפקר לגביהם. יתכן והוא הדין שמוותר לשמור על העצים והשדות מפני נזק שיעשה ע"י קטיף לא זהיר ולא מקצועי של זרים, ואע"י שבפועל הדבר יביא לביטול ההפקר המוחלט כלפי ישראל. זאת, כיוון שאף שבע השדה חייב להפקיר את פירותיו אין הוא חייב להפקיר את עציו, ואין עליו איסור לשומרם מנזק בשביעית, גם אם הדבר כרוך בכך שהוא נאלץ, במקרים מסוימים למנוע אנשים מלהיכנס ולקטוף בכרמו.⁹

5. שמירה ע"י בית דין

גם אם יש דרכי היתר יוצאי דופן, בדרך כלל אין כל היתר לשמור מישראל, ומי בשמירה כזו איסור גמור ופגיעה בהפקר הפירות. אם כך, אין היתר לביה"ד למנוע מישראל המעוניין בכך, מליקח מפירות שביעית הגדלים בשדה.

אלא שיש מקום לדייק ולומר, שאיסור השמירה אמור רק כלפי הבעלים ולא כלפי בני הדין. לשון הרמב"ם בפרק ד' הכ"ד היא: "מצוות עשה להשמיט כל מה שתוציא האר בשביעית... וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצוות עשה. וכן אם אסף כ פירותיו לתוך ביתו. אלא יפקיר הכל ויד הכל שווין בכל מקום" וכו'.

מהרמב"ם משמע שחובת ההפקר מוטלת על בעל השדה שצריך להפקיר את שדהו כמאמר הכתוב "והשביעית תשמטנה ונטשתה". מגמת המצווה הזו היא שיד הכל תהי שווה בפירות, ולכאורה, ברגע שבעל השדה הפקיר שדהו ומסרו לידי בית הדין, הרי בז

9. וראה שם בדברי הר"מ טיקוצ'ינסקי (פרק ב' הערה 4), וראה עוד בלקט הלכות שביעית לחקלאים פר"א סעיף ה' ובמקורות שהובאו שם בהערה 13.

קיים את מצוותו, שהרי ביה"ד הוא כיד הציבור, ומרגע שביה"ד קיבל את השדה לרשותו, יד כל הציבור שווה בו.

שמירת בית הדין על השדה איננה יכולה לבטל את העובדה שהשדה הופקר ע"י בעליו, אין בכוחה לבטל את העובדה שכעת יד הכל שווה בו. זאת, כיוון שתכליתה של שמירת בית הדין לא נועדה למנוע ממישהו ליקח מהפירות, שהרי אם כך יעשה, הוא מועל בתפקידו, ושוב איננו פועל כבי"ד וכגוף ציבורי. אלא מגמתה של השמירה לראוג לכך, שכל הנהנים משירותי בית הדין בטיפול בפירות, ישתתפו בהוצאות בית הדין ויתנו את חלקם בהתאם. בשמירה כזו אין כל פגיעה בהפקד היבול, וממילא, אין בה כל איסור.

לכאורה, באופן זה ניתן ליישב באופן פשוט את שאלת שמירת הספיחים ע"י ביה"ד, לומר שבשמירת ספיחים אין כל בעיה של שימור, כיוון שהשמירה לא נעשית ע"י זבעלים, ובעלי השדה הפקירו את שדותיהם הפקר מוחלט והם אינם שומרים כלל, שמירה הנעשית ע"י ביה"ד אין בה כל איסור ואין היא הופכת את השדה לשמור. וראה בדברי הרמב"ם (שקלים, ד, ה), שפסק ששומרים בשמיטה ספיחים כדי שיביאו מהם לעומר, והרמב"ם (בניגוד לתוספות) לא הזכיר כל הגבלה שהיא לגבי אופן שמירה זה¹⁰.

אלא שכאמור התוספות לא פירשו כך, ולכאורה מדבריהם נראה, שגם בשמירת ביה"ד ש איסור. ויש לחלק בין שמירת ביה"ד במקרה של ספיחים ושמירת ביה"ד כאן. שמירת ספיחים שם פוגעת בחובת ההפקד, כיוון שהיא נעשית ע"י שלוחי ביהמ"ק הרוצים 'השתלט על התבואה לצורך העומר, ולכן הם שומרים על השדה, ומונעים מאחרים ולקחת את התבואה. אך במקרה של אוצר בי"ד השמירה היא למען הציבור ובשליחותו, די שיהיה אפשר לחלק את הפירות לכלל הציבור, ושמירה כזו אין בה כל פגיעה בחובת ההפקד¹¹.

1. אך בדברי הרמב"ם הלכות קדוש החודש פ"ד הט"ו פסק, שאין מעברין את השנה בשמיטה כיוון שיד הכל שולטת בספיחים, ולא ימצאו להביא את קרבן העומר, ואם אמנם שמרו ללא כל הגבלה מדוע צריכה להיות בעיה. וראה משי"כ הר"מ שפירא במשנ"י פ"ז מ"ג בקונטרס מכירת פ"ש ואוצר בי"ד בעהרה"י (עמ' ג).

2. וראה בהרחבה ב"מעדני ארץ" סימן ה' שדן בשאלה זו ומביא בין השאר את המנ"ח במצווה פ"ד, שלדעתו אם חובת ההפקד היא חובת הגברא כדעת הב"י, אין איסור שמירה ע"י אחרים.

ועוד דן שם בשאלה - מדוע תוספות אינם מתרצים, ששלוחי ביה"ד זוכים בתבואת ההפקד בעודה מחוברת (החידוש בדין זה הוא, שאכן ניתן לזכות בתבואה בעודה מחוברת), ולאחר שזכו בה, אין כל איסור לשמור עליה (וכפי שתמצאו הרש"ש והשפת אמת ברי"ה ט ע"א)? והגרשו"א זצ"ל מבאר שלדעת תוס', שומרי ספיחים שמרו על כל השדה, וממילא לא היו יכולים לזכות בכולה (ועיי"ש שדן בהרחבה באפשרותו של ביה"ד לזכות במחובר ולשמור על התבואה לאחר מכן).

לחילופין אפשר לומר, שלפני שהתבואה ראויה לקציר אין כלל איסור שמירה. ולהיפך, יש איסור לקוצרה קודם שהיא ראויה לשימוש. בשלב זה, שמירת ביה"ד היא רק כדי שתבואה זו לא תושחת קודם קצירת העומר. איסור השמירה מתחיל רק ברגע שהתבואה ראויה כבר לקציר, ומכיוון שאי אפשר לזכות בתבואה עד לתלישתה, התבואה נשארת הפקר, ואסור על כל אדם (ולא רק על ביה"ד) לשמור על תבואת הפקר כדי לקוצרה לעצמו ברגע שירצה בכך. אלא שלמרות זאת נראה, שאין בכך כל איסור שמור, שהרי השדה הופקר ע"י בעליו ולא נשמר, וזה בדיוק מה שנותן לביה"ד (כמו גם לכל אחד אחר)

והנה מצינו שהדברים מכוונים לדברי שו"ת הרשב"ש (בן הרשב"ץ) סימן רנ"ה (דן מ"ו). שם נכתב, שלביה"ד הותר לשמור, לפי שביה"ד פועלים מכוח הציבור, ושמירתו שביה"ד היא למען הציבור ולא לעצמו. הרשב"ש מוכיח את דבריו מהתוספתא העוסקת בתקנת אוצר ב"ד, וז"ל הרשב"ש שם: "ששלוחי ב"ד יכולין ללקוט בשביל העניים וה"ו לשמור". ואע"פ שדיונו שם נוגע לשמירה מפני גויים, עיי"ש שיסוד ההיתר איננו מהמו שמדובר בגויים, אלא מחמת שמדובר בשמירה ע"י ביה"ד ולא ע"י בעלי השדה, ואין הוא מגביל בדבריו את השמירה רק מפני גויים בלבד¹².

וכן כתב גם בערוך השולחן (ט"ז, ח) לגבי ב"ד שמושיבין שומר בעירות סמוכות לסוף מפני הגויים שלא יבזום, שאין בכך איסור משומר "כיוון דלאו הבעלים שומרים אותם"¹³.

אם כן, נראה שאין איסור שמירה מצד ביה"ד, וביה"ד רשאי להעמיד שומרים כדלדאוג לכך שכל הפירות והיבול יגיעו לאוצר ביה"ד ויחולקו לכל אחד כראוי לו.

אלא שגם אם לא נקבל את החילוק הזה וההיתר הזה לשמירת ביה"ד על הפירות¹⁴ למעשה בית הדין איננו צריך כלל לשמור על הפירות, ביה"ד צריך רק לדרוש מכ המעוניין ללקוט בעצמו מפירות ההפקר, להשתתף בהוצאות ביה"ד בטיפול בשדה עד כה נראה, שאין ברדישה של בית הדין שאנשים לא ייקחו מהשדה בלי ליתן את חלקם היחסי בהוצאות בית הדין בטיפול בפירות, בכדי לפגוע בהפקר הפירות. כמו שאין איסור עביה"ד למנוע את הפירות הנמצאים באוצר ביה"ד, ממי שלא משלם עבור ההוצאות בהתאם לקביעת בית הדין. אין כל הבדל בין דרישה לשלם את הוצאות ביה"ד כאש

את הזכות להחזיק בתבואה זו ולמנוע מאחרים לקוצרה. לאחר שהחזיקו בה בנתינת הפקר, הרי שמוח להם לשומרה, כדי שאחרים לא יתלשוה, וביה"ד יוכלו לזכות בה בפועל ברגע שירצו לקוצרה.

12. וראה גם "תוספתא כפשוטה" ריש פ"ח (עמ' 583), לדבריו לביה"ד אין כל איסור לשמור על הפירות ולהפיץ, ביה"ד נהג להושיב שומרים כדי למנוע מכל אחד מלבזוז את השדה לעצמו, והשומרים שמו שכל הפירות יכנסו לאוצר, ורק לאחר מכן, יחלקו כראוי לכל אדם. בהתאם לעיקרון זה, מסביר הר"ן ליברמן ירושלמי תמוה המספר על ר' טרפון שירד לאכול קציעות מתוך שלו, וראו אותו השומרי והכונה, עד שהודעה. הסיפור מסתיים בצערו הרב של ר' טרפון שנתכבד בכתרה של תורה (שו מחמת זה ניצל ממלקות). ויש לתמוה: כיצד היו שומרים בכרמו של ר' טרפון? וכיצד אכל ר' טרפן מהמשומר, ומדוע הצטער אה"כ על שנתכבד בכתרה של תורה, הרי השומרים עזבוהו כיוון שזיהו שחול למעשה בעל הבית? ומבאר ר"ש ליברמן שהשומרים היו שומרי ב"ד ואין בכך פגיעה בהפקר, שה הפירות נשמרים על מנת לחלקם לכל הציבור, ואלמלי היה ר' טרפון אדם גדול, היו חובטין בו גם אכל משלו, שהרי הם היו שומרי ב"ד ולא שומרי שלו, והוא ניצל מהבטותיהם בגלל היותו ר' טרפן וכן גם מניח בפשטות בשו"ת משניי (ח"ב סימן כ'), ששדה שנמסר לידי ב"ד, פשיטא שב"ד מונע מכל אחד מלזכות בתבואה. ומכיוון שהשדה מצוי ברשות ב"ד הזוכים בו עבור כל ישראל, ונחלק לכל אחד את חלקו המגיע לו אין בכך איסור (וכ"כ גם במשניי בקונטרס מכירת פ"ש ואוצר ב"ד סע ט"ז).

13. וראה גם ב"לאור ההלכה" לרב זיווין עמ' קל"א ובהערה 34 שם, שצ"ע גם למג"ח, לציץ הקדש ולר"י הר"פ שאף הם דנו בשאלה מדוע ייאסר לביה"ד לשמור לצורך העומד, הרי אוהרת שימור אמורה וכלפי הבעלים וכפשטות דרשת הספרא.

14. וכמוכא לעיל בשם החזו"א, וכפי שגם משמע מדברי החזו"א המובאים ע"י הרב ק. כהנא בספרו "מצו הארץ" בהערה הבאה, שם משמע שהתיר לשמור רק מפני גויים.

ביה"ד מחלק את הפירות מאוצרותיו, ובין דרישה לשלם הוצאות אלו ממי שלוקט את הפירות מהשדה בעצמו, לאחר שביה"ד טיפל והוציא הוצאות לטובת שדה זה.

6. סיכום ומסקנות

מותר לבית הדין לשמור על השדות והמטעים הנמצאים ברשותו ולמנוע מכל אחד ליקח פירות מהשדה ומהמטע באופן פרטי.

בית הדין רשאי להודיע, שפירות השדה או המטע מחולקים לציבור ע"י בית הדין רק במקומות ורק בזמנים מסוימים, ובהתאם לתנאים שנקבעו ע"י בית הדין (הנוגעים לגובה התשלום שישלמו הנהנים מהפירות, לצורך כיסוי הוצאות ביה"ד), ואין בכך בכדי לפגוע בהפקר הפירות.

אם לביה"ד יש אפשרות מעשית לכך, יפה יהיה אם יקבע ויודיע שמי שמעוניין ללקוט בעצמו יוכל לפנות לביה"ד שיתנו לו אפשרות לעשות זאת. ביה"ד גם יקבע את גובה הסיכום שעליו יהיה לשלם כהשתתפות בהוצאות ביה"ד¹⁵.

15. כך כנראה הורה החזו"א לעשות במקרים ששומר מפני גויים ראה "מצוות הארץ" פרק מ"ד סעיף ב' ובהערה פ"ט שם.